

МУДРІСТЬ НАРОДНА

АФГАНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Збірник тридцять п'ятий

**Упорядкування
та вступне слово
Газанфара Алієва
З пушту і дарі переклали
Газанфар Алієв
та Олександр Петькун**

*Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1983*

И (Афг)
А 94

В сборнике представлены лучшие образцы афганских пословиц и поговорок, повествующих о многовековом опыте народа, о его чаяниях и свободолюбии.

Рецензент В. Г. БОЙКО

А $\frac{70500-205}{M205(04)-83}$ 205.83. 4703000000

© Видавництво «Дніпро», 1983 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Афганські прислів'я та приказки,— цей цікавий різновид фольклору, як і прислів'я та приказки кожного народу,— є творчістю трудящих мас. Тож і не дивно, що в них, мов у дзеркалі, відбиті свободолобні устремління трударів, мотиви боротьби визискуваних проти визискувачів, соціальні й морально-етичні погляди афганців, історико-культурне минуле афганського народу, який пройшов у своєму розвитку довгий і складний шлях. Нарешті, в прислів'ях та приказках знайшли своє відображення й риси афганського національного характеру.

Перлини народної мудрості початок свій беруть у сивій давнині. Одні з них дедалі більше утверджувались, інші поступово відсіювались, переходили в пасивний фонд. Найцікавіші, передаючись із вуст у уста, із покоління в покоління

ня, безперервно поповнювались новими,— цей процес не знає впину, триває і в наші дні,— уточнювались, змінювались відповідно до умов життя суспільства, шліфувалися з погляду художньо-виражальних засобів і надійно увійшли у повсякденний мовний ужиток.

В афганських прислів'ях та приказках, як і в прислів'ях та приказках інших народів, у сконцентрованій формі зосереджені філософські узагальнення, глибокі думки афганського народу, багатовіковий суспільний досвід, світовідчуття і світогляд багатьох поколінь. Чи не тому проступає чимало спільного, при всій відмінності реалій конкретно-історичного життя й художньо-образного оформлення, між афганськими зразками цього жанру і зразками прислів'їв та приказок інших народів.

І справді, знайомлячись з афганським прислів'ям «Сонця глиною не замажеш», не можна не згадати українського — «Хмара сонця не заступить» або азербайджанського — «Сонця рукою не затулиш». Читаючи афганське прислів'я «Іди поволі, завжди дійдеш», згадуєш російське «Повільніше їдеш — далі будеш».

В цей збірник афганських прислів'їв та приказок, який, до речі, вперше виходить у Радянському Союзі, ввійшла лише невелика частка крилатої мудрості, створеної двома основними мовами Афганістану — пушту і дарі (фарсі). Афганістан — країна багатонаціональна: тут живуть пуштуни, хазарейці, белуджі та інші народності. І приказковий фонд цієї країни дуже багатий і різноманітний. Сотні років живуть ці народності поряд як добрі сусіди, і, природно, в афганських прислів'ях і приказках явно відчувається вплив прислів'їв різних народів.

У широкому розповсюдженні прислів'їв та приказок серед народів Демократичної Республіки Афганістан велику роль відіграли традиції писемної літератури мовами пушту та дарі. Незалежно від мови, якою створений той чи інший твір, пам'ятки класичної писемної літератури Афганістану рясніють найрізноманітнішими влучними прислів'ями та приказками, афоризмами. Це, наприклад, ми бачимо в «Саду істин» поета XI ст. Санаї Газнаві, в «Дивані» — збірці ліричних творів Хушхаль-Хана Хаттака (1613—1689), у творах Назима Гератсько-

го (XVI ст.), в чудовій поемі «Лейла і Меджнун» Скандара (XVIII ст.). Талановиті представники афганської літератури черпали натхнення з усної народної творчості. Вони брали з величезного фольклорного арсеналу не тільки сюжети й теми для своїх художніх творів, але й широко використовували в своїй творчості мудрі народні прислів'я та приказки для передачі своїх думок.

Водночас з використанням писемною літературою прислів'їв та приказок ішов процес фольклоризації афористичних висловів з писемної літератури.

Тематика прислів'їв та приказок різна. Існуюча довгі віки соціальна нерівність осуджується трудовим людом («Вади багача багатством прикриті»; «Зробити щось для багатого корисне — те ж саме, що помазати каміння маслом»).

Народний скептицизм до релігії і недовіра до її служителів віддзеркалені в цілому ряді афганських прислів'їв та приказок («Шаріат гарний для мертвих праведників»; «Ніхто не бачив аллаха, як і я — свого прапрапрадіда» і «Хочеш подобатися аллахові — май мінарети; хочеш подобатись муллі — май казана»).

Афганський народ у своїх прислів'ях та приказках оспівує працю як головну цінність людського життя. «Хто працює, той усім користь приносить»,— мовить афганське прислів'я, в якому підкреслено й загальний характер праці, і її колективну основу. Разом з тим в афганських прислів'ях та приказках засуджується даремна, безцільна праця, яка нікому не приносить користі (наприклад, прислів'я: «Носити воду в решеті»).

«Свобода просвітлює душу»,— кажуть афганці, цінуючи свободу як вище благо. Але соціально-історичний досвід народу вчив людей, що поняття свобода і незалежність невіддільні від взаєморозуміння між людьми, від духу колективізму і, звичайно, боротьби за неї. Не можна спокійно дивитися на страждання сусіда, необхідно допомогти йому. Ця думка чудово висловлена в прислів'ї «Сьогодні біда на мене, а завтра — на тебе». Афганські прислів'я та приказки стверджують солідарність і братерство між народами, людьми («Братерство — означає рівність»).

Істинний друг, справжня дружба пізнаються в дні випробувань, особливо випробувань всенародних. «Друг потрібний

в біді»,— переконує афганська приказка. «Хто допомагає — той і друг», «Друг той, хто в біді руку подає»,— уточнюють інші прислів'я. А як образно і влучно сказано про справжнього друга, перевіреного багаторічними й добросусідськими відносинами, в такому прислів'ї: «Давній друг — мов осідланий кінь». Він, цей давній і справжній друг, до того ж твій давній сусід, завжди приїде на допомогу.

Характерно, що думки про справжнього друга, міцну й непорушну дружбу в афганських прислів'ях та приказках нерозривно пов'язані з високими й священними почуттями вітчизни й патріотизму: «Рідна країна — золота країна», «Клаптик рідної землі кращий Сулейманового царства», тобто казково багатих володінь біблійного царя Соломона.

Ці прислів'я та приказки про вітчизну й вірного друга, народжені в сиву давнину, в наші дні, коли героїчний афганський народ завдяки перемозі Квітневої революції став господарем своєї землі, своєї долі, коли він зі зброєю в руках захищає завоювання цієї революції від її ворогів, підтримуваних імперіалістичними силами, набули справді нового,

революційного значення. Перетворюючись у разючу зброю, вони служать нині ідеалам революції, закликають ще більше дорожити почуттям дружби, зміцнювати дружні й добросусідські відносини між нашими країнами і народами.

Газанфар АЛІЄВ

**Соловей любить троянду,
людина — вітчизну**

**Соловей любить троянду,
людина — вітчизну.**

○

Рідна країна — золота країна!

○

**Де б ти не був, знай:
вітчизна з тобою.**

○

**Клаптик рідної землі кращій
Сулейманового царства.**

○

**На чужині ще більше
вітчизну цінують.**

○

**У себе на батьківщині — султан,
а в чужій країні — ніщо.**

**В своїй країні орел,
в чужій — осел.**

○

В своєму селі кожний — староста.

○

На своїй вулиці й собака — лев.

○

У своїй норі й миша лев.

○

Троянда гарна на своєму кущі.

○

**В своєму домі
ноги кожну сходинку знають.**

○

**Свій кукурудзяний хліб кращий
від чужого м'яса й рису.**

○

Чужий вогонь не гріє.

○

**Краще мати одну свою троянду,
ніж сто чужих.**

**Почав вивчати мову голубів
і забув свою рідну.**

○

**Я можу впасти з трону,
а з землі не впаду.**

○

**Любити чужу країну на шкоду
своїй — все одно що своєю головою
торгувати.**

○

**Соловей без пісні —
людина без батьківщини.**

○

**Голови позбудься, але вірність
збережи.**

○

**Хто забуває вітчизну,
той стає звіром.**

○

Народ — сонце землі.

○

Народ все може.

Народ і гору перекине.

○

Як вирішить народ, так і буде.

○

Народ правду каже.

○

Правда, як і сонце, всім світить.

○

Сонця глиною не замажеш.

○

Правду не вб'єш.

○

Від правди не сховаєшся.

○

Правда ніколи не ржавіє.

○

Слухати правду несолодко.

○

Правду одним словом можна сказати.

Справи правдою поправиш.

○

**Дружба — дружбою,
правда — правдою.**

○

**Правдиве слово
і каліку богатирем зробить.**

○

Правдиве слово і залізо проб'є.

○

**Навіть коли сидиш криво,
говори прямо.**

○

**Гроші — сміття, справедливість —
золото.**

○

Честь і з могили встає.

○

Честь дорожча від золота.

○

**За велінням честі
афганець і в вогонь кинеться.**

**Один, що загинув з честю,
кращий від сотні живих боягузів.**

○

**Прикордонний стовп
з піску не роблять.**

○

**На фортецю надійся,
та про ворога не забувай.**

○

**Життя чоловіка —
під захистом меча.**

○

**Краще богатирське серце,
ніж золочений меч.**

○

Будь чистим — будь безстрашним.

○

Мужність прикрашає людину.

○

Від мужності сина мати молодшає.

○

Де відвага, там і щастя.

**Мужні помирають,
а імена їхні живуть.**

○

Краще загинути, ніж жити в ярмі.

○

Краще смерть, ніж собаче життя.

○

**Краще смерть в лапах тигра,
ніж ласка шакала.**

○

Свобода дорожча від золота.

○

Свобода просвітлює душу.

○

**Життя риби у воді,
людини — в народі.**

○

Де народ — там і герої.

○

**Найсвятіша їжа — хліб,
найпочесніше ім'я — людина.**

Де герої, земля квітує.

◦

Герой помре героєм.

◦

У гарної людини — гарне життя.

◦

Гарна людина не помирає.

◦

Людина гарна, і слава добра.

◦

**Людина міцніша від каміння,
ніжніша від троянди.**

◦

Де троянда, там і соловей.

◦

Весни без троянд не буває.

Дружба та братерство дорожче усього на світі

**Дружба та братерство
дорожче усього на світі.**

○

Дружба зробила людину людиною.

○

Справжня дружба — чисте джерело.

○

Братерство — означає рівність.

○

Сила — в єдності.

○

Тисяча мурашок і лева переможе.

○

**З людьми — ти живий;
без них — ти мертвий.**

Одиноке дерево вітер гне як хоче.

○

Серед людей і горе — не горе.

○

Живуть між людьми, як мед
з маслом.

○

Давній друг — мов осідланий кінь.

○

Давній друг — золото,
новий — срібло.

○

Друг такий, який ти з ним.

○

З другом будь щирий.

○

Якщо в тебе є друг, слідкуй,
щоб стежка до його дому
не заросла травою.

○

Пізнавши розлуку, оціниш друга.

Який ти, такий і твій друг.

○

Плече друга — опора серця.

○

**Хочеш дізнатись про людину,
поглянь на її друга.**

○

Вади друга очі не колють.

○

Від руки приятеля болю не зазнаєш.

○

**Не сиди там,
де в тебе немає друзів.**

○

Не їдь туди, де не буде друзів.

○

Все, що маєш,— для друзів.

○

Друг потрібний в біді.

○

Хто допомагає, той і друг.

Друг той, хто в біді руку подас.

○

Будь з тим, хто з тобою.

○

Поллється на тебе—капне й на мене.

○

**Товаришують ті,
в кого характери схожі.**

○

В пригоді пізнавай приятеля.

○

За столом — усі друзі.

○

За столом і ворог стає другом.

○

**Минулого року — друг,
цього року — знайомий.**

○

Ніч буде, а друзів не буде.

○

Підкуплений ворог другом не стане.

**Коли говориш від імені друга,
говори й за себе.**

○

Давній ворог другом не стане.

○

Ворог твого ворога — твій друг.

○

**Ворог не стане другом,
як потрухи не стануть м'ясом.**

○

**Друг намагається виховати,
а ворог — покарати.**

ю

**І сніг з другом — радість,
і мед з ворогом — горе.**

○

**Якщо тебе образив друг — плач,
якщо ворог — радій.**

○

**Не заводь друга,
який нам дарує рот,
а ворогові — серце.**

**Друг дивиться в очі,
ворог — на ноги.**

○

**Другові кажи правду,
перед ворогом — хвалися.**

○

**Тисяча друзів — мало,
а один ворог — уже багато.**

○

**Розумний ворог краще
від дурного приятеля.**

○

Ворог краще від лицемірного друга.

○

Тобі я простив, пробач і мені.

○

Лише в безголового ворогів нема.

○

Ворог лише вади й недоліки помічає.

○

**Ворог посміливішає,
якщо виявиш м'якість.**

На ворога привітання не діє.

○

Двоє помиряться, якщо між ними
не буде третього.

○

Якщо хто-небудь подасть руку,
інший її не відріже.

○

Сам собі голови не поголиш.

○

Людина шукає людину,
а кінь — коня.

○

Спочатку поглянь на людину,
а потім клади килим.

○

Поглянь в обличчя —
тоді питай про здоров'я.

○

Спочатку нагодуй, потім питай.

○

Гість їсть те, що йому подають.

Гість не довго гостює,
та багато бачить.

○

Спочатку гостеві чаю дай,
а потім про сім'ю питай.

○

Увечері гість показує обличчя,
а вранці — потилицю.

○

Не кажи в гостях після обіду:
«Ходімо пообідаєм до мене».

○

Що від гостей сховав — загубив.

○

Подати гостеві горохову юшку —
значить відмовити йому.

○

Якщо в гостях їси коржики,
що ж ти їстимеш удома?

○

Для сотні званих місця вистачає,
а для одного незваного — ні.

Званого завжди нагодують.

○

**Незваному гостеві
місце за ворітьми.**

○

**Там на тебе чекають —
з собакою та палицею.**

○

**Коли зливаються
слова серця і язика,
виникає кохання.**

○

**Від любовних обіймів
і браслет зламається.**

○

**Я дивлюсь на тебе, ти на мене —
і ми не хочемо їсти
(кажуть про закоханих).**

○

Кого покохав, та й красуня.

○

**Хто кохас, той на красу
не дивиться.**

Кохана завжди красуня.

◦

**Проміння любові
будь-яку душу освітить.**

◦

Закоханий голову втрачас.

◦

Кохання, як і мускус, не сховаєш.

◦

**Якщо покохав,
від долі милості не жди.**

◦

Кохання з кожною годиною росте.

◦

**Що робиться в серці,
знає тільки серце.**

◦

Куди серце веде, туди й ноги йдуть.

◦

**Очі не побачать —
серце не покохає.**

Далеко від очей — далеко від серця.

○

**Кохати — кохаю, але топитися
через тебе не буду.**

○

**Якщо наречена негарна, яка користь
із того, що її батьки вродливі?**

○

Весілля не було, а барабан лопнув.

○

Дружна сім'я — щаслива сім'я.

○

**Так живуть в злагоді,
що навіть однією ложкою їдять.**

○

**Заробив — для сім'ї,
навчився — для себе.**

○

Під крилом батьків жити добре.

○

**Всім по половинці,
а бабусі — півтори.**

**Хазяїн будинку дещо з'їсть,
дещо залишить про запас.**

○

**Господаря вдома немає —
у членів сім'ї немає послуху.**

○

**Що скаже батько, те скаже мати;
що скаже мати, те скажуть діти.**

○

**Поганий двоюрідний брат
знадобиться в поганому місці.**

○

**Коли брат одружується,
він більше думає про свою сім'ю.**

○

**Ніготь
не відокремлюється від пальця.**

○

Які батьки, такі й діти.

○

**Який батько, такий і син;
яка мати, така й дочка.**

Який чоловік, така й жінка.

○

В доброго батька й діти добрі.

○

**Що говориш про жінку,
те говориш і про самого себе.**

○

**Батько — могутнє дерево,
діти — його гілки.**

○

І сад має батька.

○

Дерева без стовбура не буває.

○

Де батько, там і син.

○

Де чоловік, там і жінка.

○

Дитина — світло життя.

○

Дім без дітей — могила.

Хороші діти — радість,
погані — горе.

○

Горе з дітьми, горе й без них.

○

Все, що є,— дітям, злидні — собі.

○

Верблюди є — колючок нема,
діти є — хліба нема.

○

Дім без жінки — холодна труна.

○

Без жінки ні поїсти, ні попити.

○

Без господині і дім не дім.

○

Погана жінка — як тісне взуття.

○

Материні груди — колиска сина.

○

Мову дитини добре розуміє її мати.

**Добрій дочці дістаються
неньчині черевики.**

○

**Гарна донька стане
й гарною матір'ю.**

○

**Дивлячись на брата,
сватайся до сестри!**

○

**З'явилась в домі молода,
з'явилися й нові наряди.**

○

**Рідна донька краща
за чужого сина.**

○

**Каміння завжди падає
сироті на голову.**

○

Літо — батько сиріт.

○

**Для сироти — свято, якщо він
поп'є досхочу кислого молока.**

Сльози сироти сушать матір.

○

**У вдови було два буйволи:
один не заходив у двір,
а другий не виходив із двору.**

○

**Він не має на землі тіні,
а на небі — зірок.**

○

Мати одного сина завжди худне.

○

**Коли відвернеться щастя,
і дім батьків стане ворожим.**

○

**Хоча млин і батьків,
дотримуйся черги.**

○

**Живуть в одному гнізді,
а одне одного не розуміють.**

○

**Не змітай снігу зі свого даху
на дах сусіда.**

**З поганим сусідом
навіть гарної землянки не збудуєш.**

○

Сусід — дзеркало сусіда.

○

**Краще мати доброго сусіда,
ніж злого брата.**

**Весною спатимеш —
зимою пальці кусатимеш**

**Весною спатимеш —
зимою пальці кусатимеш.**

○

**Заробляй у спеку,
а їж, коли холодно.**

○

Гарний рік пізнається по весні.

○

Початок — половина діла.

○

Ранкова бджола далеко літає.

○

**Не дивись на колір неба,
дивись на колір землі.**

○

**Праця для людини —
як молоко для дитини.**

**Людина — сонце,
праця — її проміння.**

○

Праця — ліки для душі.

○

Людина без праці — орел без крил.

○

**Кінь здобуває славу копитами,
а людина — працею.**

○

Життя — у праці.

○

**Краще померти,
ніж втратити роботу.**

○

**Господар землі той,
хто її обробляє.**

○

Земля — мати, родить вона золото.

○

**Людину земля годує,
а землю — людина.**

**Якщо заробляєш своєю рукою,
то на здоров'я!**

○

**Зароби —
можеш з'їсти й цілого слона!**

○

Добра робота — товариш життя.

○

**Хто хоче благополуччя,
той працює заради нього.**

○

Куди лопата йде, туди й вода тече.

○

Поле — хазяїн, людина — гість.

○

Своя рука — золота рука!

○

**Сніг для того і йде,
щоб пальці мерзли.**

○

**Не поривай дружби з тим,
у кого на поясі серп.**

**Гарну пралю видно у святковий
день.**

○

Праця й терпіння стають золотом.

○

На дні терпіння осідає золото.

○

**Житимеш надіями,
щастя не побачиш.**

○

Хто шукає, той і знаходить.

○

**Собака, який шукає,
знайде або кістку, або палку.**

○

Сам зробив — сам відповідай.

○

Поки є ноги, їх не жаліють.

○

**Хто багато працює,
той багато й має.**

**Пастух коней охороняє,
а коні — пастуха.**

○

Щоб жати, треба посіяти.

○

**Хто весною не сіє,
той восени не жне.**

○

**Хто хоче збирати —
мусить добре засівати.**

○

**Зернина до зернини —
буде хліб.**

○

**Руки попрацюють —
рот попрацює.**

○

**Знай більше —
працювати буде краще.**

○

**Хто хоче спіймати рибу,
повинен закинути вудку.**

Хочеш риби — лізь у воду.

○

Спіймаєш рибу — юшка буде.

○

**Верблюд, коли хоче соломи,
витагує шию.**

○

Хліб плунка не шукає.

○

**Іж учорашнє,
роби завтрашнє.**

○

Твоя праця — моя плата.

○

**Учора був бездомний,
а сьогодні в чоботях ходить.**

○

Перемогу роблять руками.

○

**Хто багато говорить,
той мало робить.**

**Не словом убивають вовка,
а рушницею.**

○

**Не поспішай язиком, поспішай
ділом.**

○

**Чоловік — той, хто не говорить,
а робить.**

○

**Не дивись на слова,
дивись на діла.**

○

Нитками слів нічого не зшиєш.

○

**З вигляду гарний,
а на роботі поганий.**

○

**Краще нічого не робити,
ніж робити погано.**

○

**Або не зроблю,
або зроблю, як віслук.**

**Роботу скінчив,
тільки ж немає коня й трьох підків.**

○

Лінощі — ворог людини.

○

У ледаря руки не болять.

○

**Хворий помирає раз,
а лінивий — щодня.**

○

**Краще мати одну мурашку,
яка працює,
ніж сто верблюдів,
які сплять.**

○

У ледаря немає друзів.

○

**Як їсти — здоровий,
як працювати — хворий.**

○

**Коли йдеш,
не грій ступнями землю.**

Стояча вода псується.

○

**Поки я чухав потилицю,
він гору перейшов.**

○

**Осла звать в гості не шашлик їсти —
воду возити.**

○

І віслик працює.

○

**У кожного свої турботи,
а в пастуха — про овець.**

○

Жменя — зразок комори.

○

Він навіть з мухи шашлик зробить.

○

Він і гадюку зуміє постригти.

○

Він і з курки зробить півня.

**Він і на блискавиці
м'ясо підсмажить.**

○

Він і шайтанові черевики пошиє.

○

**У нього і віслиук,
мов соловей, співає.**

○

Ні в якій воді його не розмочиш.

○

У сильного вода вгору тече.

○

**В умілого й курка
верблюда подужас.**

○

**Він, як і вода,
скрізь знайде щілину.**

○

**Він і одним пострілом
двох птахів уб'є.**

○

Тут комара на льоту підковують.

Не такі ми колодязі копали!

○

**Хто працює,
той усім приносить користь.**

**Літо — для бідних,
зима — для багатих**

**Літо — для бідних,
зима — для багатих.**

○

Літо — одяг для бідняків.

○

Бідність страшніша від вогню.

○

Бідності й вовк боїться.

○

**Немає більшого ворога,
ніж порожня рука.**

○

Бідного й аллах не любить.

○

Для голодного й трава — ласощі.

**Для бідного добре й те,
що на ногах може встояти.**

○

Бідний і дощеві радий.

○

Однією краплиною не нап'єшся.

○

Сіромасі збідніти не страшно.

○

**Бідняк своєї бідності
не соромиться.**

○

Бідному всяка одежина личить.

○

Голому сорочка сниться.

○

**Голодному здається, що шкура
леопарда з коржиків.**

○

**Голодному завжди ввижається
каструля.**

**У бідного й гас не горить,
у багатого й вода без вогню
кипить.**

○

**Якщо ти на свято так одягнувся,
то як же ти одягаєшся
під час жнив?**

○

**Не поведься погано з бідним,
можеш і сам зазнати лиха.**

○

**Що запам'ятаєш в бідності,
те не забудеш протягом
усього життя.**

○

Злидні витискують злидні.

○

**Бідний не мав ковдри,
коли отримав її —
проспав півдня.**

○

**Коли бідняк їсть курку, значить,
або він хворий, або курка.**

**Краще бідно, та на коні,
ніж у мундирі, та пішки.**

○

Слава є, а багатства нема.

○

Його кишеню павутина заснувала.

○

**Все його майно
можна навантажити на блоху.**

○

Він не має ні золотника пшениці.

○

**Рахують не те, що в тебе було,
а те, що зараз є.**

○

Спішся — разом підемо.

○

Грошей мало, а м'яса хоче багато.

○

Що в казані, видно по кишені.

Голод вижене на холод.

○

**І помирати краще на повний
шлунок.**

○

**Коли ситий почуває собі живіт,
то голодний зітхне.**

○

**Якщо світ належатиме одному,
він ситий не буде.**

○

У ситого їжа холоне повільно.

○

**Хто багато має,
той прагне ще більшого.**

○

**Віслюк думає про себе,
а господар — про вантаж.**

○

**Десять верблюдів маю,
тому й собак тримаю.**

**В якій мірі попросиш,
в такій заборгуєш.**

○

Борги — переддень нещастя.

○

**О боргу, ти зруйнував
два будинки!**

○

Борг на шиї, і вівця померла.

○

Умієш брати — умій і віддавати.

○

**Шаріат гарний
для мертвих праведників.**

○

На тому світі не їдять.

○

Він навіть аллаха в уста поцілує.

○

**Він і на верблюді
за тиждень доїде до Мекки.**

**Він і в аллаха вошу
в голові знайде.**

○

Аллах не поспішає.

○

**Немає аллаха, крім аллаха,
а шашлик і вино — мені!**

○

**Ніхто ще не бачив аллаха,
як і я — свого прапрапрадіда.**

○

**Кучері мої схожі на квітку,
а живіт голодний.**

○

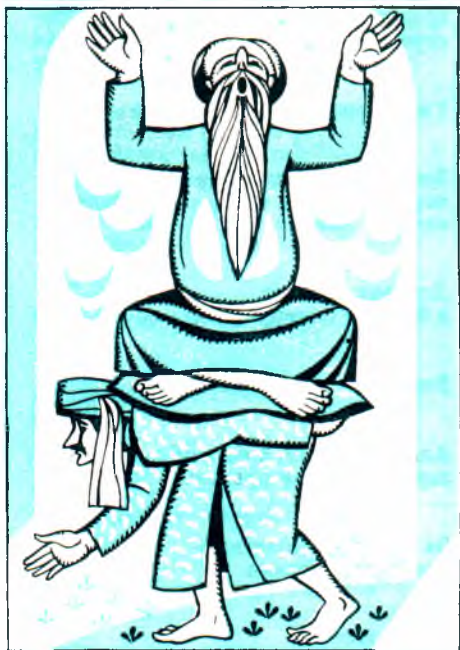
**Колись із тобою корів пас,
тепер же гордо йде і каже,
що він — наш хан.**

○

**Ситий про голодного нічого не знає,
а вершник — про пішого.**

○

Вади багача багатством прикриті.

**І найбільше багатство
врешті-решт
перетвориться в цорох.**

○

І жив важко, і помирає важко.

○

**Зробити щось для багатого
корисне — те ж саме, що помазати
каміння маслом.**

○

**Дехканин приніс,
а багатий викинув.**

○

Високі палати, та порожні.

○

**Аллах аллахом, а на хліб
заробиш тільки працею.**

○

**За сто років молитви —
одне слово правди.**

○

**Аллах дасть —
мулла прикусить язика.**

**Хочеш подобатись аллахові —
май мінарети;
хочеш подобатись муллі —
май казана.**

○

**Де стерво, там ворона,
де покійник, там мулла.**

○

**Де ціль, там стріла,
де покійник, там мулла.**

○

Мулла себе завжди виправдає.

○

**Мулла далі своєї мечеті
не ходить.**

○

**Мулла не ходить у ліс,
а ведмідь — до мечеті.**

○

**Борода моя, але владу над нею
має мулла.**

**Дурному — не страшно,
муллі — не соромно.**

○

**Ніхто не слухає азану *
бідного мулли.**

○

**Роби те, що каже мулла;
не роби того, що робить мулла.**

○

**Нікому не довелося побачити
ногї змії, ока мурашки та хліба
мулли.**

○

Казі ** п'є вино на дурничку.

○

**Якщо ми домовимося з тобою,
навіщо нам казі?**

---

* *Азан* — заклик до молитви.

** *Казі* — суддя.

**Цінність суспільства
пізнає самотній.**

○

**У голодного сили нема,
у багатого — жалості.**

Де розум — там і честь

Де розум — там і честь.

○

Коли розум є, все буде.

○

**Краще втратити зір,
ніж розум.**

○

У річці — риба, в голові — розум.

○

**Трохи розуму краще,
ніж багато сили.**

○

**Діло не силою робиться,
а розумом.**

○

**Все мені подобається в інших,
а розум — у себе самого.**

**Весь кишлак — розум,
одна людина — його дзеркало.**

○

Розум у розмові виявляється.

○

**Щастя розум відбирає,
а нещастя назад повертає.**

○

Гнів попереду, а розум ззаду.

○

**Сильний одного подужає,
розумний — тисячу.**

○

Розумний усім до вподоби.

○

**Щоб розумного птаха спіймати,
треба два сильця поставити.**

○

**Який би ти не був розумний,
все ж питай і в невігласа.**

○

Розумний і з вогню дім збудує.

**Розумний не спотикається,
а спіткнеться — без зубів
залишиться.**

○

**Хай брехун обманює,
а розумний перевіряє.**

○

**Розумний іде вперед,
а оглядається назад.**

○

Розумний і під водою житиме.

○

Розумний і сніг підпалить.

○

**Розумний звинувачує себе,
дурний — приятеля.**

○

**Якщо вузол
можна розв'язати пальцями,
нічого розв'язувати його зубами.**

○

**У кого в голові мало розуму,
в того вдома багато смутку.**

**Дурний шкодить не стільки іншим,
скільки собі самому.**

○

**Якщо дурний не вчинить зла,
ніхто на нього не підніме помела.**

○

**Люди сміються над дурним,
а він сміється над ними.**

○

**І сотні коней не шкода,
тільки б здихатися дурня.**

○

**Віддай тисячу скакунів,
але вбережи себе від дурного.**

○

**Краща відповідь дурному —
мовчанка.**

○

**Коли дурний говорить,
розумний мовчить.**

○

І дурний розумний, поки мовчить.

**З невігласом розмовляти —
все одно, що вовка сіном годувати.**

○

Думай головою, а не сідлом.

○

**Голова, як у слона,
а розуму — як у миші.**

○

**Коли роздавали розум,
він був у горах.**

○

**Добре було б,
якби розум ріс разом з бородою.**

○

**Добре, коли нещастя падає
на дурну голову.**

○

**Дурний іде вперед
і назад не оглядається.**

○

**Від дурного нічого не вимагай
і нічого йому не давай.**

Бороду і цап має.

○

**Не продавай свою дурість,
ніхто її не купить.**

○

У нього голова дірява.

○

Зачинив хлів, коли вкрави волів.

○

Дах високий, а в домі порожньо.

○

**В домі борошна немає,
а на даху піч побудував.**

○

**Не маєш і жмені борошна,
а натопив сто печей.**

○

Печей багато, а борошна нема.

○

Хто розуму не має, той себе забуває.

○

Знання краще від золота.

Всього треба вчитися.

○

**Навчання — зерно знань,
а знання — зерно щастя.**

○

**Чим більше людина знає,
тим вона сильніша.**

○

**Людському життю є кінець,
навчанню — немає.**

○

Неписьменний — сліпий.

○

**Не соромся питати —
будеш усе знати.**

○

Хто все знає — нічого не знає.

○

**Чим більше людина знає,
тим більше їй знати хочеться.**

○

Біда помучить і мудрості навчить.

**Що вивчиш у молодості,
того не забудеш і в старості.**

○

Вчися на помилках інших.

○

Я помилився — тобі наука.

○

Розуму вчаться у дурнів.

○

**Якщо молодий не розуміє,
дай йому час подумати.**

○

Гарні люди виховуються повільно.

○

Побоями нікого не виховаєш.

○

Без покарання нема й виховання.

○

**Новому шляху — далі старого,
учневі — далі вчителя.**

**Золото перевіряється бруском,
людина — справою**

**Золото перевіряється бруском,
людина — справою.**

○

Вічна справа, а не сила.

○

Все загине, окрім добрих справ.

○

**Людина народжується,
щоб робити добро.**

○

Добро навіть тигр не забуває.

○

Гарні діла не вмирають.

○

Гарний вчинок — товариш у дорозі.

З гарним поспішай.

○

**Хто гарне чинить, той гарне
й знайде.**

○

Гарне йде до гарного.

○

Йди поволі — завжди дійдеш.

○

**Піднімися вгору й поглянь,
як чинить світ; так роби й ти.**

○

Совість без зубів, а гризе.

○

**Не роби іншим того,
чого сам не хочеш зазнати.**

○

**Не роби поганого іншим:
це відіб'ється й на тобі.**

○

Не роби зла й не побачиш зла.

**Не чіпай іншого пальцем —
не вдарить тебе кулаком.**

○

**Не хочеш битися — візьми
найбільший камінь (тобто такий,
якого неможливо підняти).**

○

**Поки можна жити мирно,
не стукай у ворота бійки.**

○

Мир — благо для всіх.

○

**Не кажи поганого про людину,
вона скаже це ж саме й про тебе.**

○

**Переконливе слово гостріше
за меч.**

○

**Лови рибу вудкою,
а людину — на слові.**

○

Ласкаве слово спокою порука.

Приємний голос лікує вуха.

○

**Зламана рука працює,
а зламане серце — ні.**

○

Легідне слово — ключ до серця.

○

Добре серце притягує людей.

○

**Щоб подати милостиню, потрібне
не багатство, а добре серце.**

○

Плач також вимагає доброго серця.

○

Багатство — в серці, а не в майні.

○

**Виявляй милосердя, щоб мати
його від інших.**

○

**Не втрачай своєї гідності
заради шматка хліба.**

Що від мене, те до мене й від інших.

○

Після горя приходить радість.

○

Щастя приходить, коли біда спить.

○

**Не пізнавши горя, не знатимеш,
що таке щастя.**

○

Очима дивись, але руками не чіпай.

○

**Щедрому не обов'язково
бути хоробрим.**

○

**Сліпий в своєму домі знає,
де що лежить.**

○

Сліпий знайде, де в нього рот.

○

Коли є баран, буде й м'ясо.

З гарного м'яса — гарний суп.

○

Що в казані, те і в ложці.

○

**Краще посадити одне дерево,
ніж зрубати десять.**

○

**Краще одне ціле відро,
ніж десять дірявих.**

○

**Краще мати одного свого віслюка,
ніж десять сусідських.**

○

**Краще, коли риба в руці,
ніж у річці.**

○

**Краще свій серп,
ніж руків'я чужої шаблі.**

○

Краще сліпе око, ніж сліпа дорога.

○

Чим халва солодша, тим вона краща.

**Краще сьогодні сніг,
ніж завтра — сто доріг.**

○

**Живий шакал кращий
за дохлого тигра.**

○

**Кожному своя вишивка
найкраща.**

○

Рубін в золі не сховася.

○

Глибока річка без шуму тече.

○

**Стрімкій річці потрібні
міцні береги.**

○

**Йдеш на шакала —
готуйся до сутички з тигром.**

○

Не вбивай змії чужою рукою.

○

Сокира мала, та дерево рубас.

Без дров нема вогню.

○

Велике серце не старіє.

○

**Великий вантаж
піднімають сильною рукою.**

○

Великий камінь не для биття.

○

**Верблюд везе великий вантаж,
а харчується колючкою.**

○

**Мурашка тягне більший за себе
вантаж.**

○

**Йди або до великого будинку,
або на велику гору.**

○

У великого дерева й тінь велика.

○

**Велике дерево і від сонця,
і від зливи сховає.**

Старий кінь знає,
де йому сідло долягас.

○

Старий собака й лисицю перехитрує.

○

Дорога стає коротшою в дорозі.

○

Баскому коневі
будь-яка дорога не довга.

○

Мандрівка навчить
переборювати перешкоди.

○

Довга мандрівка
і недосвідченого життя навчить.

○

Скільки людина побачить,
стільки знає.

○

Якщо не помру, то багато побачу.

○

Навченого досвідом не вчать.

Міст річку не вчить.

○

**Навіть слабка гребля
перемагає воду.**

○

**Вода розмиває канал
в слабкому місці.**

○

**Якщо вода не йде за тобою,
то йди за водою.**

○

Там, де вода, там і життя.

○

Без роси трава не росте.

○

**Життя — мов солоня вода:
чим більше п'єш, тим більшу
відчуваш спрагу.**

○

Живому треба жити.

○

Після дощів бувають погожі дні.

**Життя — не сорочка:
на базарі не купиш.**

○

**Поки я живий, бажай мені добра,
а коли помру — не оплакуй мене.**

○

**Яка не довга ніч,
а ранок настане.**

○

**Сьогоднішній день
зміниться завтрашнім.**

○

День народжус день.

○

**Час — найкращий,
найнадійніший вчитель.**

○

Для всього є час і можливість.

○

**Робити треба так,
як того вимагає час.**

Час дорожчий за золото.

○

Час і життя не зупиниш.

○

Час іде, а справи живуть.

І в ціпка є нерівності

І в ціпка є нерівності.

○

Свої вади тримай при собі.

○

Кривій шаблі — криві піхви.

○

В темряві своєї тіні не побачиш.

○

Верблюду не бачить свого горба.

○

**Решето підвелось й сказало жбанові,
що він дірявий.**

○

**«Ластівка, кажуть, сумирна
пташка». —**

«Спитай про це в мошок на лузі».

Верблюда спитали: «Чому в тебе шия крива?» Він сказав: «А що в мене пряме?»

○

Верблюдові порадили зайнятися вишиванням. Він спитав: «А передніми ногами вишивати чи задніми?»

○

Один питає: «Що мені їсти?», а другий: «Чим?»

○

Лисого спитали: «Чому не відрощуєш волосся?» Він відповів: «Не люблю його».

○

На «можливо» далеко не поїдеш.

○

Верблюдові наказали танцювати, а він розвернув грядку.

○

Для норовистого коня й майдан замалий.

**Я йому про ліс,
а він мені про річку.**

○

**Ти йому про диню,
а він тобі про шахиню.**

○

**В одного будинок горів, а інший
прибіг туди, щоб суп зварити.**

○

**Поки знайшов бочку з водою,
то й хата згоріла.**

○

**Хотів підфарбувати їй брови,
а вибив око.**

○

То б'є по голові, то по пальцях.

○

І соколи інколи падають на землю.

○

Перед ослом ячмінь перебирає.

○

В гори з камінням не йдуть.

**Гарний скакун
теж інколи спотикається.**

○

**Борошно не тримають в мішку
для вугілля.**

○

**Сплячий не може розбудити
сплячого.**

○

Підняв сокиру на муху.

○

Сокирою бліх б'є.

○

Возити воду в річку.

○

**У висохлій річці
рибу ловить.**

○

Ловити сонце у воді.

○

Носити воду в решеті.

Із каміння вичавлювати олію.

○

Лисого голити.

○

Голкою колодязь копас.

○

Він такий, що все життя
вчитиме яйце плавати.

○

У змії немає ніг,
у брехні немає коріння.

○

Казав, що масло, а продав
як вино.

○

Дарус неспійману газель.

○

З уст в уста — і піщинка
стала горою.

○

З уст в уста — і осел
став солов'єм.

**З уст в уста — і човен
упав з моста.**

○

**З уст в уста — і болото
стало морем.**

○

З уст в уста — і нора стала сонцем.

○

У брехні життя коротке.

○

У брехуна пам'ять коротка.

○

Свічка в брехуна не горить.

○

**Не вихваляйся,
хай тебе люди похвалять.**

○

**Млин поламався,
а колесо все шумить.**

○

**Бочка впала — не розбилася,
а гуркіт усі почули.**

елих дзвенить,
оки не розіб'ється.

○

Злодій пізнає злодія.

○

Якщо ти не злодій —
не бійся губернатора.

○

Злодій своїх снів боїться.

○

Злодій і вві сні краде.

○

Домашнього злодія не спіймаєш.

○

На вустах ім'я боже,
на думці — крадіжка.

○

Злодій не посоромиться
пограбувати й мечеть.

○

Злодій не соромиться красти,
а ти соромишся його ловити?

Страх — брат смерті.

○

**У боягузів і кішка стала
королевою.**

○

**Боягуз, побачивши свою тінь,
закричав: «Ой, ловіть он злодія!..»**

○

Осла боїться — сідло лупцює.

○

**Коли до змії приходить нещастя,
вона вилазить з нори.**

○

Бійся того, хто тебе боїться.

○

Бійся тихої води!

○

Потопаючий за піну хапається.

○

Вночі й каміння вуха має.

○

Собака гавкає — щось відчуває.

Кульгава ворона першою злітає.

○

**Той, кого вкусила змія,
боїться й мотузки.**

○

**Осліпнувши на одне око,
друге прикривають.**

○

**Зовнішністю — людина,
а вдачею — шайтан.**

○

**На словах гарний,
а насправді — поганий.**

○

**Зовні чистий, а всередині
брудний.**

○

**Дивиться лисицею, а думає
шакалом.**

○

**Подоба людини, а поведінка —
віслюка.**

Лагідні слова, і кам'яне серце.

○

Одну гору кладе, другу бере.

○

**У нього в одній руці і миска,
і нагайка.**

○

**Злодію каже: «Кради!» —
хазяїнові каже: «Не спи!..»**

○

**Тікай від того, хто говорить «так»,
а потім — «ні».**

○

**Кудкудаче в одному місці,
а яйця несе в другому.**

○

**У господаря рвана білизна —
звинувачують пралю.**

○

**Біла кішка винна — покарали
чорну.**

Їсть у мене, а служить
Селяхану.

○

Їсть мій хліб і б'є мої ж
глючики.

○

Чорна змія чи біла —
все одно змія.

○

«Коли б і я була
далеко від землі,
і я б палала, як сонце»,—
мовила свічка.

○

Коней підковували,
а жаба лапи піднімала.

○

Ложка пишалась, що завдяки їй
каша стала холодною.

○

Витягувалась ящірка за змією
та й лопнула.

○

Масло продає, а сам пісок їсть.

Скнара завжди мало їсть.

○

Частувати водою в лазні.

○

**Сліпий — про очі,
скнара — про золото.**

○

Придбане дешево — малоцінне.

○

**І в бажаннях
треба почуття міри мати.**

○

І добре слово добре один раз.

○

**Раз засміявся — добре,
частий сміх —
схожий на іржання віслиюка.**

○

Великий шмат горло дере.

○

П'ятірні в рот не засунеш.

**Наслідок гордощів —
приниження.**

○

**Рана від меча загоїться,
рана від клевету
не загоїться ніколи.**

■

Ганьба довша за життя.

○

**Не смійся над тим,
хто падає першим.**

○

Млина від мечеті не відрізнить.

○

**Скромний соромився,
а безсоромний
мовив: «Він мене боявся».**

○

У підлого і слід підлий.

○

Брудні руки — брудне й лице.

**Якщо він сам не соромиться,
Його інший присоромить.**

○

**Не чіпай багно,
а то забруднишся.**

○

Вовк пастухом не стане.

○

**Осел де воду п'є,
там її й каламутить.**

○

Його навіть шайтани бояться.

○

**Шакал шакалові хвоста
не відкусить.**

○

Для ворони й руїни сад.

○

Від похвал відомим не станеш.

○

Побачив верблюда з крилами.

Побачив рибу з ногами.

○

Темніше чорного кольору не буває.

**В одній чалмі
двох голів не буває**

**В одній чалмі
двох голів не буває.**

○

**В один чобіт
дві ноги не засунеш.**

○

**В одній руці
два кавуни не втримаєш.**

○

**Два солов'ї
не сідають на одну гілку.**

○

На одне сідло двоє не сядуть.

○

**З якого боку не міряй хвоста
віслюкові, довшим він не стане.**

**Що не роби, а троянда
на чинарі не виросте.**

○

**З ковальського міха
борошна не одержиш.**

○

По мотузці на небо не виберешся.

○

**Якщо в колодязі немає води,
скільки зверху не лий,
він не стане колодязем.**

○

**Віслюка скільки не бий,
конем він не стане.**

○

**Скільки кендюх не вари,
смачнішим він не буде.**

○

Від осла не народиться верблюду.

○

**І машиною не наздоженеш того,
чого нема.**

**Змія теж має м'ясо,
але з нього шашлика не зробиш.**

○

**Скільки не кажи «халва, халва»,
в роті солодко не стане.**

■

**Від того, що будеш поспішати,
каша не охолоне.**

●

**Не дочекавшись нового,
старе не викидають.**

○

**Сокіл комарів не ловить,
а верблюд за ослом не ганяється.**

○

**Від його слів
у мене спина не свербить.**

○

**Після сильного грому
сильного дощу не буває.**

○

**Що з рук пішло,
того не повернеш надією.**

**Випущена стріла
назад не повертається.**

○

Чужі чоботи в міру не будуть.

○

**В чужому домі
й сто гостей не страшні.**

○

В чужу нору руки не сунь.

○

**Не наступив би собаці на хвоста,
він тебе не вкусив би.**

○

На хвіст гадюці не сядеш.

○

**Причину можна відкинути,
звичку не відкинеш.**

○

**До чого не звик,
те й на користь не піде.**

○

Від своєї тіні не втечеш.

**Вода від каміння
нічого не візьме.**

○

Вода в решеті не встоїться.

○

Кров кров'ю не відмисш.

○

**Гончар у домі
не має гарного посуду.**

○

Свічка під собою не освітлює.

○

Козі роги не важкі.

○

**Від гравця на зурні нічого,
крім гри на зурні,
вимагати не можна.**

○

Бавовна з вогнем не дружить.

○

Мускусного запаху не сховаєш.

**Нема такого дерева,
яке б не гнув вітер.**

○

Верблюда під мостом не сховаєш.

○

**Як серце сліпе,
тоді й очі не бачать.**

○

**Де верблюда за мідяк продають,
там осел нічого не коштує.**

○

На війні халву не роздають.

○

Голими руками не навоюєш.

○

**Хто спить,
тому подушка вже не потрібна.**

○

Під льодом теплої води не буває.

○

**Двоє голих
один одного не соромляться.**

Криком верблюда не зупиниш.

○

**Твого не треба,
але й свого не дам.**

○

На силу відповідають силою.

○

Немає сили, то й світ немилий.

○

Вогонь сіна не боїться.

○

Сніг льодом не злякаєш.

○

Не страши вовка зайцем.

○

**Не поспішай,
щоб потім не плакати.**

○

**Не хапайся за хвіст осла,
думаючи, що це грива коня.**

**Не клади спати разом
порох з вогнем.**

○

Не криши свій хліб в чужий суп.

○

**Не можна їсти хліб
з чужим апетитом.**

○

Не лізь на дах по чужій драбині.

○

Чуже ліжко до півночі.

○

**Серед троянд будь трояндою,
серед колючок — колючкою.**

○

**Хто не стане шакалом,
того шакали загризуть.**

○

**Пішов у гості до риб,
мовчи, як і вони.**

○

Сліпому завжди темно.

Серед сліпих
заплющ хоч одне око.

○

Глухий двічі сміється.

○

Вколи себе —
і визнаєш, чи болять іншим.

○

Старий віслик, тільки нова
кормушка.

○

Про сідло думай,
коли коня придбаєш.

○

Є й гори, є й болота.

○

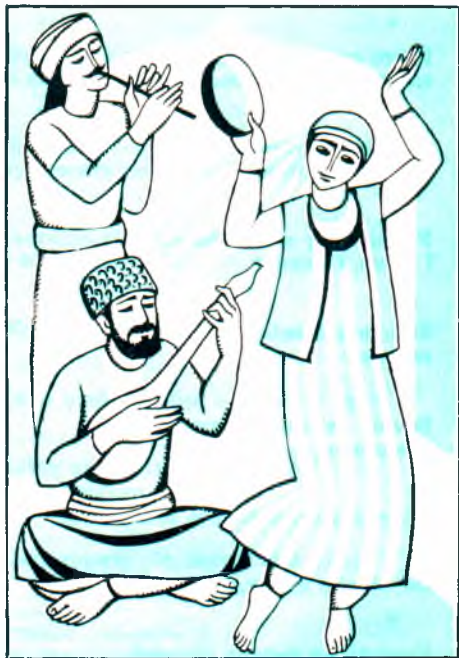
Затемнення сонця всі бачать.

○

Об алмаз клинок ламається.

○

Намет на своїх вірьовках
тримається.

Троянда з шипами дружить.

○

**Ніхто не знає, де знайде
золото, а де — змію.**

○

**Чим більша гора,
тим більше снігу.**

○

**У великому казані багато
і м'яса, і накипу.**

○

**Заводиш слонів — будуй і великі
ворота.**

○

**Великі очі звинувачують себе,
а маленькі — весь світ.**

○

Маленькі люди бачать великі сни.

○

Питай або малих, або старих.

○

Кожний на пораду щедрий.

Блискавка може вдарити в кожного.

○

**Кожен іде на полювання
зі своєю рушницею.**

○

**Лисиці власна шкура
приносить нещастя.**

○

**Сьогодні біда на мене,
а завтра на тебе.**

○

Жаль після втрати приходить.

○

Коли шабля рубає — лється кров.

○

**Бійка закінчилась, а Мірай *
тільки-тільки розходився.**

○

**Коли горить ліс, вогню байдуже,
де сухе, а де мокре.**

---

* *Мірай* — чоловіче ім'я,
зменшувальне від *Мір*.

Мокре й сухе разом горять.

○

**Коли мурашці настає час помирати,
в неї виростають крила.**

○

**Коли бульдог гавкає,
шавки кидаються на людей.**

○

**Коли рука потрапить під камінь,
витягуй її повільно.**

○

**Для жорна, яке сильно вертиться,
однаково, що ячмінь,
що пшениця.**

○

Для мурашки й роса потоп.

○

**Заради пшениці
вода дістається й будякові.**

○

**Коли вода вище голови, все одно —
на один спис чи на два.**

Вода знайде собі дорогу.

○

Гірський струмок униз тече.

○

**Однією ногою в воді,
другою — в вогні.**

○

Вогонь і воду неможливо здружити.

○

Вітер допомагає вогню.

○

Без вогню пече.

○

**Повстину продавай там,
де звикли на ній сидіти.**

○

**Хочеш перейти з ослом міст,
тягни його за хвіст.**

○

**Бавовна — не сніг,
сніг — не бавовна.**

Немовби халву йде їсти.

○

**Попереду — прірва,
тигр — позаду.**

○

Що приніс, те й віднесеш.

○

Як підніметься, так і опуститься.

○

**Хто високо стрибає,
той боляче й падає.**

○

Важка лише перша година.

○

**Люблять музик,
коли вони грають.**

○

Загубити наречену на весіллі.

○

**Ще заміж доньку не віддав,
а вже калим рахує.**

**Загубив голку вдома,
а обшукав усю вулицю.**

○

**Каміння летить,
а він парасольку підставляє.**

○

**Корову ще не вбили,
а він уже за м'ясом прийшов.**

○

**Соколи б'ються,
а в голуба пір'я летить.**

○

**Йому голову відкрочують,
а він просить подушку.**

○

Голова вище ноги.

○

Була б голова, а шапка буде.

○

Рятував голову, а позбувся вух.

○

Де вода, там і риба.

**І дощ потрібний,
і мандрівникам іти треба.**

○

**Від дощу утік,
а сів під водостік.**

○

Де небо, там і орли.

○

Де нори, там і змії.

○

Де рушниця, там і стрілянина.

○

Назвав собаку, візьми палицю.

○

**Зроби собаці взуття,
він і його згризе.**

○

**Уві сні знайшов,
прокинувся — загубив.**

○

**Навіть серед птахів
хтось за старшого є.**

Собака і вві сні гавкає.

○

Чого не побачиш уві сні!

○

Орел до орла летить.

○

**Тигр і в клітці
залишається тигром.**

○

**Тигра приручають ласкою,
а не палицею.**

○

Тихий собака не гавкає, а кусає.

○

Тиха кішка мишей ловить.

○

**Міські ворота можна зачинити,
а людські роти — ні.**

○

**Що почувеш, про те й кажи,
а що побачиш, про те мовчи.**

**Вилетить слово з рота —
весь світ знатиме.**

○

**Написане залишається,
мовлене забувається.**

○

**Мовчить, мабуть, язик у горах
загубив.**

○

**Кого не слухають,
тому краще мовчати.**

○

Тільки вогонь робить залізо м'яким.

○

**Не бери заліза в руки,
поки не поплюєш на нього.**

○

Залізо з горна залізом витягують.

○

Залізо ріже залізо.

○

В цієї пряжі довгий кінець.

Мотузка твоя, та шия моя.

○

**Якщо нічого нема,
люди нічого й не скажуть.**

○

**Якщо двоє биків стукнуться
рогами, то дістанеться
і траві, і камінню.**

○

**Якщо розбити голову,
хвіст сам заспокоїться.**

○

**Якщо хліб був чужий,
то хоч живіт свій.**

○

**Якщо ти справді збожеволів,
то йди і стрибай з дерева.**

○

**Жбан іде туди,
звідки повертається повним.**

○

Жбан б'ється не кожного дня.

Усяка тарілка колись розіб'ється.

○

**Мисливець не бачить нічого,
крім газелі, за якою женеться.**

○

Про дерево судять за плодами.

○

**Тільки-но яблуко поспіє,
воно падає.**

○

Цибуля теж вважає себе фруктом.

○

Голка не пройде — весло пролізе.

○

**Навіщо мені лук,
якщо стріл нема?**

○

Навіщо тобі те, що тобі не треба?

○

**Якщо річ не потрібна,
навіщо тобі її назва?**

Навіщо після дощу парасолька?

○

Навіщо шукати те, чого не губив?

○

Покарали корову сіном.

○

Покарали муллу молитвою.

○

Покарали п'яного вином.

○

Корова чорна, а молоко в неї біле.

○

І чорна курка несе білі яйця.

○

І піщинка часом гнівається.

○

Буває, що й гадюка чхає.

○

**Якби від сліз оживали,
то й мертвих не було б.**

Інколи й шайтан плаче.

○

Помирати ніхто не хоче.

○

**В могилу лягають
не з своєї охоти.**

○

Людина двічі не помирає.

○

І отрута буває ліками.

○

**Хто ховає свою хворобу,
той не знайде ліків.**

○

Сам хворий — сам і лікуйсь.

○

Ліки проти смерті коштують дорого.

○

Своїми ногами в могилу ввійти.

с

У мертвого всі біди позаду.

**Не дивись на вік, дивись
на здоров'я.**

○

Яка гора, такі й звірі.

○

Які джунглі, такі в них і шакали.

○

Який собака, такий і хазяїн.

○

Яке обличчя, такий і ляпас.

○

Який віслик, такий у нього і в'юк.

○

Який млин, таке й борошно.

○

Яка мета, такий і успіх.

○

Яке коріння, таке й насіння.

З М І С Т

- 5 Вступне слово *Газанфара Алієва*
14 Соловей любить троянду,
людина — вітчизну
22 Дружба та братерство
дорожче усього на світі
40 Весною спатимеш —
зимою пальці кусатимеш
52 Літо — для бідних,
зима — для багатих
64 Де розум — там і честь
73 Золото перевіряється бруском,
людина — справою
86 І в ціпка є нерівності
102 В одній чалмі
двох голів не буває

АФГАНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

Составление

Газанфара Юсиф оглы Алиева

Перевод с пушту и дари

Г. Ю. Алиева и А. Г. Петькуна

Серия «Мудрость народная»

Сборник тридцать пятый

Киев, издательство

художественной литературы

«Дніпро», 1983

(На украинском языке)

Редактор *В. Г. Стругинський*

Художник *В. А. Радько*

Художній редактор *В. С. Мітченко*

Технічний редактор *Л. М. Смолянюк*

Коректор *Г. І. Кривописк*

Інформ. бланк № 2187

Здано до складання 26.11.82.

Підписано до друку 15.03.83.

БФ 50160.

Формат 70×108^{1/64}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк високий. Ум. друк. арк. 2,8.

Ум. фарб. відб. 5,95.

Обл.-вид. арк. 2,397.

Тираж 50 000. Зам. 2-346.

Ціна 40 к.

Видавництво художньої літератури

«Дніпро». 252601, Київ-МСП,

вул. Володимирська, 42.

Київська, книжкова

фабрика «Жовтень».

252053, Київ, вул. Артема, 25.

**А94 Афганські прислів'я та
приказки/Перекл. з пушту
і дарі Г. Алієва і О. Петь-
куна; Упоряд., вступ. слово
Г. Алієва. — К.: Дніпро,
1983. 126 с.— (Мудрість
народна, зб. 35).**

В збірнику представлено кращі зразки афганських приказок та прислів'їв, які оповідають про багатовіковий досвід народу, про його сподівання і волелюбність.

А $\frac{70500-205}{M205(04)-83}$ 205.83. 4703000000

И(Афг)

